

РЕЗЮМЕТА

на научните публикации и трудове

на гл. ас. д-р Крум Христов Христов от катедра „Икономика“ при АУ-Пловдив, които не повтарят представените за придобиване на ОНС „доктор“, покриващи националните минимални наукометрични изисквания за придобиване на академичната длъжност “доцент”, в област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“, във връзка с конкурс, обявен в ДВ, бр. 99/21.11.2025 год.

I. Научни публикации, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация:

I.1. Научни публикации, реферирани и индексирани в SCOPUS:

1. Atanasov, D., B. Ivanova, R. Beluhova-Uzunova, M. Shishkova, K. Hristov, S. Sharipov, and I. Khasanov, 2023. **Regional transformations in Bulgaria and challenges for sustainable development**. In E3S Web of Conferences, vol. 386, p. 05002. EDP Sciences, 2023., SJR 0.18

Резюме: Структурните промени в селските райони са обект на широко обсъждане. По време на прехода към пазарна икономика българското земеделие претърпя сериозни реформи, а след присъединяването към ЕС трансформациите в сектора станаха още по-значими. Политическите и социално-икономическите промени оказват влияние върху земеделското производство, организационната структура и пазарното представяне. Тези процеси изиграват съществена роля в развитието на селските райони.

Целта на изследването е, въз основа на анализ на структурните промени в българското земеделие, да се очертае тяхното въздействие върху моделите на трансформация на селските райони и да се направят препоръки за балансирано развитие. В анализирания период се наблюдават значителни промени. Земеделският сектор остава поляризиран и доминиран от няколко основни подотрасъла – зърнени и маслодайни култури. Общата селскостопанска политика (ОСП) не допринася за балансирано и устойчиво развитие, а задълбочава диспропорциите.

През новия програмен период възможностите за моделиране на ОСП са значителни и варират съществено. В България е необходимо прилагането на нова концептуална рамка – местният модел, съобразен с регионалните специфики, може да реши някои от предизвикателствата.

Някои от резултатите на проучването са:

1. Значителни структурни трансформации в аграрния отрасъл, които се засилват след присъединяване към ЕС, превръщайки страната в износител на суровини с ниска добавена стойност, докато зеленчукопроизводството, овощарството и лозарството губят конкурентоспособност.
2. Тежка криза в животновъдството. Секторът не успява да се адаптира към новите условия, което води до рязък спад в производството на месо и мляко.
3. Небалансирано въздействие на ОСП. Въпреки финансовата подкрепа, Общата селскостопанска политика задълбочава дисбалансите между регионите и различните видове стопанства.
4. Регионални различия. Северна България доминира в зърнопроизводството, но има по-нисък БВП на глава от населението. Южна България трябва да се фокусира върху традиционните подотрасли като зеленчукопроизводство и овощарство.
5. Необходимост от нов модел. За устойчиво развитие са нужни местни политики, насочени към добавена стойност, социален капитал, иновации и преодоляване на обезлюдяването.

2. Sadłowski, A., R. Beluhova-Uzunova, Rositsa, J. Popp, D. Atanasov, B. Ivanova, M. Shishkova, K. Hristov 2022. **Direct Payments Distribution Between Farmers in Selected New EU Member States**. Agris On-Line Papers in Economics & Informatics, 14(4), 97-107, ISSN 18041930, **SCOPUS Q2 SJR 0.27**

Резюме: Проучването има за цел да идентифицира степента на концентрация на директни плащания в избрани държави членки от Централна и Източна Европа (в сравнение с целия ЕС) и да очертае перспективи и препоръки за следващия програмен период. Пространственият обхват на изследването включва Полша, Чехия, Унгария и България. Времевият обхват отразява периода 2009 – 2019 г. Проучването показва, че разпределението на плащанията в България, Чехия, Унгария и в по-малка степен в Полша е силно несбалансирано. Анализиранияте страни са използвали доброволните за държавите-членки

инструменти за преразпределение, въведени с реформата на ОСП от 2013 г., в умерена степен, за да осигурят по-равномерно разпределение на средствата между бенефициентите. Не може да се изключи възможността инструментите за по-равномерно разпределение на средствата да бъдат политически по-лесни за въвеждане на ниво ЕС, отколкото на национално ниво. Въпреки това през следващия програмен период, в съответствие с принципа на субсидиарност, този въпрос е оставен на държавите-членки.

Някои от резултатите от проучването са:

1. Въпреки възможностите, които предоставя ОСП, след 2013 г. небалансираното разпределение на средствата по Първия стълб спомогна за по-нататъшното развитие на големите стопаства;
2. Страните от ЦИЕ не са използвали потенциала на наличните инструменти за подпомагане на малки и средни фермери;
3. Прекомерната концентрация на селскостопански производствени системи предизвиква силен натиск върху природните ресурси.
4. Новата ОСП, 2023-2027 г. е ориентирана към екологизиране, цифровизация и млади фермери. Няма сериозни промени в схемите за директни плащания, които ще допринесат за допълнителна поляризация.
5. Сближаването на нивото на подпомагане между земеделските производители и между държавите-членки изостава. Принципът на субсидиарност и свързаното с него вземане на решения от държавите членки ще определят възможностите за по-балансирано и по-справедливо разпределение на финансовата подкрепа.

I.2. Научни публикации, реферирани и индексирани в Web of Science:

1. Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. and **Hristov, K.**, 2024. **Challenges and opportunities for organic farming post 2023**, Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 24 ISSUE 2, PRINT ISSN 2284-7995, 175-182.

Резюме: Стратегията „От фермата до трапезата“, свързана с целите на Европейската зелена сделка, поставя амбициозни цели, заложи в Плана за действие за биологично земеделие. Една от основните цели е 25% от земеделската земя в ЕС да бъде под биологично производство до 2030 г.

Въпреки това, повечето държави членки изостават спрямо този показател, което поражда въпроси относно изпълнението на разработените стратегии и планове. Изследването има за цел да проследи тенденциите и промените в биологичното земеделие, с особен фокус върху България, и да очертае перспективите след 2023 г. Анализът показва нарастване на дела на биологично използваната земеделска площ в почти всички държави членки. В България обаче се наблюдават колебания, като през 2021 г. делът намалява спрямо 2020 г.

ЕС подчертава значението на биологичното земеделие за продоволствената система. Биологичните стопанства ще могат да получават подкрепа по няколко мерки за периода 2023-2027 г. като част от националните стратегически планове по ОСП. В същото време ефективното и целенасочено прилагане на мерките е от ключово значение за постигане на амбициите на ЕС.

2. **Hristov, K.**, Beluhova-Uzunova, R., Atanasov D., Lavchiev, S., Mrankov, G., 2024. **Green deal and solar energy-prospects for Bulgarian rural areas.**, Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development Vol. 24, Issue 2, 2024 PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952

Резюме: Възобновяемата енергия е от съществено значение за Европейския съюз и е ключова за постигането на целите за декарбонизация, заложи в Зелената сделка. Слънчевата енергия е един от най-бързо развиващите се източници на възобновяема енергия през последните години и може да бъде двигател за устойчивото развитие на селските райони. Неизползваният потенциал и възможностите в този сектор могат да допринесат за постигането на целите на ЕС и националните енергийни стратегии.

Целта на изследването е да анализира тенденциите в приноса на слънчевата енергия към енергийния микс на ЕС и България, както и да очертае перспективите за развитие в селските райони. Анализът показва, че България е сред страните, където преходът към зелена енергия е предизвикателство. През последните десет години делът на вятърната и слънчевата енергия значително се е увеличил, но страната все още изостава спрямо средното ниво в ЕС. Зависимостта от изкопаеми горива остава изключително висока – над 80% от електроенергията се произвежда от въглища, които са един от основните източници на замърсяване.

Въпреки това, се наблюдават положителни тенденции и връзки между възобновяемата енергия и развитието на селските райони. При изготвянето на бъдещите политики държавите членки трябва да вземат предвид нуждите на селските райони, особено тези, свързани с климатичните и енергийни планове, както и финансирането на различни проекти.

3. Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. and **Hristov, K.**, 2023. **Regional dimension of changes in Bulgarian agricultural structure.**, Trakia Journal of Sciences, Vol. 21, Suppl. 1, pp 159-166, 2023 ISSN 1313-3551 (online), doi:10.15547/tjs.2023.s.01.028

Резюме: През последните десет години българското земеделие претърпя значителни промени, водещи до трансформация в производството, стопанската, организационната и секторната структура. Целта на изследването е да анализира регионалните различия в структурата на земеделските стопанства в България и да очертае основните перспективи за следващия програмен период (2023-2027).

Проучването разкрива значителен спад в броя на стопанствата, наред с намаляващата роля на малките ферми. За разлика от тях, значението на големите стопанства нараства. В различните региони на България се наблюдават различни модели на земеделска трансформация. Докато в Северна България доминират големите екстензивни производители, в Южна България развитието на земеделието е по-балансирано.

Новата Обща селскостопанска политика (ОСП) за периода 2023-2027 г. е насочена към по-амбициозни цели, свързани с климата, иновациите и сближаването. Принципите на субсидиарност могат да помогнат на България да преодолее част от предизвикателствата, ако земеделската политика бъде по-добре насочена към интензивните сектори и към по-балансирано и устойчиво развитие на селските райони.

4. Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. And **Hristov, K.**, 2023. **Bulgarian agricultural structure and prospects Post-2023.** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 23(2). pp. 75-82, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952 – WEB OF SCIENCE

Резюме: Реформата на ОСП през 2013 имаше за цел постигането на амбициозни цели - повече равнопоставеност при разпределението на

финансовата подкрепа, по-добро насочване и „екологизиране” на директните плащания. Целта на изследването е да очертае промените в структурата на българското земеделие и да формулира препоръки за периода след 2023 г. Резултатите показват, че в България през 2010-2020 г. броят на земеделските стопанства е намалял с 64%, а структурата на стопанствата е сериозно трансформирана. Тенденциите на концентрация и поляризация на земята продължават, въпреки че приоритетите на европейската и националната политика са насочени към преодоляване на дисбалансите и различията. Тези процеси на концентрация на земя са придружени от натрупване на значителен дял от директните плащания в големи стопанства. Трансформациите в структурата на земеделските стопанства могат да доведат до значително предизвикателство в контекста на бъдещото развитие на българското земеделие, продоволствената сигурност и поминъка в селските райони. Гъвкавостта и субсидиарността, предложени от ОСП, позволяват на държавите-членки на ЕС да определят своите приоритети и да насочват финансовата подкрепа към ключови сектори според националните специфики. Въпреки това финансовата помощ трябва да бъде по-добре насочена, а ограничаването и намаляването на плащанията над определената от ОСП граница трябва да бъдат по-ефективни.

5. Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M., **Hristov, K**, 2022. **Socio-economic challenges for regions and agriculture in the new Member-States**. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural development, 22(2), pp.89-96. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Регионалните неравенства в ЕС са съществена част от обсъждания политическия дневен ред и обществените дискусии. Новите държави-членки остават в групата на „изоставашите региони“, която включва райони с ниски доходи, изправени пред редица предизвикателства. Селското стопанство е ключов сектор в повечето от тези региони и се разглежда като основен източник на заетост и доходи. Проучването има за цел да представи характеристиките и значението на регионалните различия и да очертае препоръки за по-балансирано развитие. Изследването показва, че неравенствата нарастват на национално, регионално и местно ниво. В част от регионите се констатира нисък

растеж, високо ниво на безработица, социално изключване и бедност. Въпреки това може да се заключи, че много от тях имат нереализиран потенциал. За да се справят с дисбалансите, правителствата трябва да се съсредоточат върху специфичните характеристики на регионите. Регионалните програми трябва да бъдат насочени към техните уникални особености и предизвикателства. В тази връзка прилагането на целева подкрепа следва да бъде свързано с координация и сътрудничество между различните заинтересовани страни.

6. Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M., **Hristov, K.** 2022. **Family farming in the context of global challenges**, Scientific Paper Series, Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural development, 21(2), pp. 71-80, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Настоящите предизвикателства, свързани с пандемията от Covid-19, пораждат загриженост относно сигурността и устойчивостта на глобалната хранителна система. Тъй като семейното земеделие играе решаваща роля в европейския селскостопански сектор, неговата подкрепа и развитие са жизненоважни за гарантиране на продоволствен суверенитет и сигурност, включително в селските райони. Това е преобладаващият фермерски модел, който представлява повече от 90% от броя на стопанствата и се счита за основен източник на доходи и заетост за селското население. В контекста на глобалната здравна криза е важно вниманието да се съсредоточи върху проблемите и възможностите, пред които са изправени семейните ферми. Целта на изследването е въз основа на анализ на наблюдаваните тенденции в различни аспекти на семейното земеделие, да се обсъдят ефектите от Covid-19 и да се подчертаят стратегиите за развитие на тези системи за земеделско производство. Статията сравнява българското семейно земеделие с други страни членки на ЕС. Проучването показва, че въпреки че семейните ферми доминират в селскостопанската структура на ЕС, те са изправени пред редица предизвикателства като достъп до ресурси, финансова помощ, ниска конкурентоспособност и инвестиционна активност.

7. Beluhova-Uzunova, R. and **Hristov, K.**, 2020. **Models for balanced development of Bulgarian rural regions in the context of CAP post-2020**, Trakia Journal of

Sciences, Vol. 18, Suppl. 1, pp 491-497, 2020, ISSN 1313-3551 (online)
doi:10.15547/tjs.2020. s. 01.080

Резюме: Развитието на селските региони и регионалните неравенства са основни въпроси в регионалната политика на Европейския съюз.

Тази тема продължава да бъде обект на сериозни дискусии сред политици и учени. Земеделието играе важна роля в селските райони, като допринася за създаването на заетост и доходи. През последните десетилетия Общата селскостопанска политика (ОСП) претърпява реформи и промени, за да отговори на предизвикателствата в селските региони на ЕС.

Целта на изследването е, на базата на социално-икономически анализ на селските райони в България, да формулира възможности за по-балансирано и устойчиво развитие. Статията разглежда възможностите и перспективите за селските райони в България в контекста на ОСП след 2020 г.

Резултатите показват, че обезлюдяването и маргинализацията на селските региони остават сериозни проблеми в България. Поради това прилагането на териториален и местен модел трябва да доминира във Втори стълб на ОСП за програмния период 2014-2020 г. Тези подходи могат да стимулират трансформациите и прехода към устойчиво регионално развитие. За да се използва максимално потенциалът на финансирането по Втори стълб, е необходимо и преразглеждане на националната регионална политика.

8. Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M., **Hristov, K.**, 2020. **The Common Agricultural Policy Post 2020 – Farmers perception and Policy Implication.** Scientific Papers Series-Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development 20, no. 2 (2020): 61-68.PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: Общата селскостопанска политика след 2020 г. все още е в процес на разглеждане и обсъждане между държавите-членки, организациите на фермерите и други заинтересовани страни. Целта на проучването е да се анализират възприятията и нагласите на българските фермери към ОСП и да се очертаят перспективите за национално прилагане през периода 2021-2027 г. Статията е базирана на анкета, обхващаща 74 български фермери от всички региони на страната. В изследването са използвани сравнителни, исторически и статистически методи на анализ. Резултатите показват очаквания за

стабилизиране на доходите и подкрепа в по-големите стопанства, докато има някои вариации и негативни тенденции в по-малките стопанства. Националните приоритети за периода 2014-2020 г. са насочени в полза на секторите на растениевъдството с висока добавена стойност и животновъдството. България също прилага мерки като преразпределителни плащания, обвързано подпомагане и схема за дребни фермери.

Разпределението на финансовата подкрепа обаче не дава очакваните резултати и структурните дисбаланси остават. Националните политики трябва да бъдат преразгледани и прилагането на ОСП след 2020 г. в България да има по-добра насоченост и по-равномерно разпределение.

9. **Hristov, K.**, Beluhova-Uzunova, R., Shishkova, M. 2019. **Competitive advantages of Bulgarian sunflower industry after the accession into the European Union.** Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 19(2), pp 197-202, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: След присъединяването към ЕС маслодайните култури, особено слънчогледът и рапицата, се превръщат в перспективен сектор в българското земеделие. Те представляват над 20% от общата селскостопанска продукция и доминират в структурата на българския износ. България и Румъния са най-големите производители на слънчоглед в ЕС, като добивите от слънчоглед са се увеличили два пъти през последните десет години. Резултатите в сектора са добра отправна точка за дебат за неговата конкурентоспособност и ефективност. Целта на изследването е да анализира конкурентните предимства на българския слънчоглед и да очертае възможностите и предизвикателствата за периода след 2020 г. Секторът се наблюдава от гледна точка на производство, потребление и търговия. Приложени са няколко от често използваните показатели за оценка на конкурентните предимства като RXA , RTA и RC . Резултатите показват, че слънчогледът ще продължи да доминира в структурата на българското земеделие, независимо от динамиката на международните цени и производство. Трудностите в българското животновъдство се отразяват на сектора и пораждат зависимост от износа и външната търговия.

10. Beluhova-Uzunova, R., **Hristov, K.**, Shishkova, M. 2019. **Small farms in Bulgaria – trends and perspectives.** Agricultural Sciences/Agrarni Nauki, 11(25), 59-66, ISSN/ISBN 2603-4638 (print) 1313-6577 (print), WEB OF SCIENCE-CABI

Резюме : Малките ферми играят важна роля в селските райони на Европейския съюз. Те допринасят за продоволствената сигурност, създават и насърчават биоразнообразието и осигуряват местна заетост. В България структурата на земеделието е доминирана от малки стопанства, които представляват над 86% от всички стопанства. Целта на изследването е да очертае основните тенденции при българските малки стопанства за периода 2010-2016 г. и да подчертаят бъдещите перспективи и възможности след 2020 г. В изследването са приложени сравнителен, исторически методи на анализ. Резултатите показват, че делът на дребните стопанства в използваната земеделска площ и генерираната стандартна продукция намалява. От друга страна, те концентрират най-висок дял от селскостопанската работна сила и остават предимно семеен бизнес. Въпреки че настоящите схеми по Първи Стълб осигуряват финансова подкрепа за малки стопанства, някои от мерките са неефективни. Някои от схемите на ОСП след 2020 г. трябва да бъдат преразгледани, за да станат по-справедливи и по-добре ориентирани.

11. Beluhova-Uzunova, R., **Hristov, K.**, Shishkova, M. 2018. **Structure of Bulgarian agriculture 10 years after the accession to the EU.** Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development 18, no. 2 (2018), pp 29-34 PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, WEB OF SCIENCE

Резюме: След присъединяването към Европейския съюз Общата селскостопанска политика става важен фактор за развитието на българското земеделие. Въпреки положителните промени в сектора, аграрното производство в страната се характеризира с ниска конкурентоспособност и ефективност. Целта на изследването е въз основа на анализа на структурните промени в българското земеделие да се формулират изводи за ефекта от десетгодишното членство върху сектора. Статията очертава трансформациите в селскостопанското производство, структурата на стопанствата и тенденциите в търговията със селскостопански продукти. Проучването показва, че има значителни предизвикателства, свързани с производителността и добавената стойност през последните 10 години. Основните от тях са свързани със структурни и секторни

дисбаланси, неравномерно разпределение на финансовата подкрепа, поляризация и свръхконцентрация в сектора.

12. Beluhova-Uzunova, R., **Hristov, K.** and Shishkova, M., 2017. **Young farmers in Bulgaria-challenges and perspectives.** Agraren Universitet Plovdiv-Nauchni Trudove/Scientific Works of the Agrarian University-Plovdiv, 61(2), pp.37-46., ISSN 1312-6318 (Print), ISSN 2367-5845 (Online)

Резюме: Неблагоприятните промени в демографската ситуация през последните десетилетия в целия Европейски съюз доведоха до застаряване на населението и проблеми, свързани с отрицателния естествен прираст в редица членки на Общността. Младите земеделски производители са ключов фактор за устойчив и интелигентен растеж на земеделието поради тяхната по-голяма адаптивност и стремеж към иновации и внедряване на нови технологии в отрасъла. Те са важна предпоставка за бъдещото развитие на земеделието в страната. Според последните данни от преброяването на земеделските производители през 2013 г. едва 5,6% от всички фермери в Европа са под 35 години, докато повече от 31% са над 65 години (European Commission, 2017). Подобни резултати пораждаат безпокойство относно бъдещата конкурентоспособност и продоволствена сигурност на европейското земеделие. Поради това след реформата в Общата селскостопанска политика през 2013 г. бяха приложени нови мерки за подпомагане на младите земеделски производители. Основните въпроси, които се пораждаат, са доколко тези нови механизми за подкрепа на младите производители ще дадат желаните ефект, насочен към нарастване на броя на младите в отрасъла и подпомагане на тяхното развитие. Целта на проучването е на базата на проследяване на структурните промени при младите земеделски производители в България да се направят изводи и препоръки относно възможностите за повишаване на ролята и значението на младите фермери в българското селско стопанство. За постигане на формулираната цел изследването преминава през следните основни етапи. В първата част се прави кратък преглед на изследванията в тази област и се формулира методическата рамка. Втората част проследява промените във възрастовата структура и икономическия размер на земеделските стопанства, като се извършва сравнителен анализ с останалите страни членки на ЕС. Третият етап разглежда основните мерки и инструменти на ОСП,

насочени съм подпомагане на младите производители за периода 2014–2020. На база на направения анализ се формулират изводи и препоръки относно бъдещето на младите земеделски производители в ЕС.

13. Beluhova-Uzunova, R., D. Atanasov, K. Hristov, 2017. **Analisis of Direct Payments Distribution in Bulgarian Agriculture**, Trakia Journal of Sciences, Vol. 15, Suppl. 1, pp 282-287, ISSN 1313-3551 (online) doi:10.15547/tjs.2017.s.01.051 , EBSCO

Резюме: Директните плащания формират приблизително 76% от бюджета на ОСП в програмния период 2014-2020 г. Основната цел на изследването е да очертае възможностите и предизвикателствата пред българското земеделие на базата на анализа на разпределението на директните плащания. Кривата на Лоренц, като най-широко използваната мярка за неравенство, се прилага в статията. Резултатите от анализа показват силно неравномерно разпределение на директните плащания в българските стопанства. Кривата на Лоренц показва, че подкратата се натрупват главно в по-големите стопанства, като по този начин създават предизвикателства през сектора и структурни дисбаланси. Насочването на финансовата подкрепа по линия на ОСП се отрази върху нивото на инвестициите, производителността и икономическата ефективност на българското земеделие.

През програмния период 2014-2020 г. ЕС полага усилия да намали различията. ОСП от 2013 г. има за цел да ограничи степента на неравнопоставеност в разпределението на плащанията чрез два механизма – дегресивност/ограничаване и преразпределителни плащания. Въздействието на тези инструменти няма да бъде видимо, докато Комисията не публикува следващия си доклад, който ще даде информация за разпределението на плащанията, направени на земеделските производители през 2015 г., първата година от прилагането на тези реформи. Теоретично България би могла да спечели от новите регулации по отношение на преодоляването на структурните дисбаланси. Концентрацията на директните плащания в периода 2007-2013 г. предизвика значителна поляризация в българското земеделие. В новия период ОСП е по-гъвкава и позволява на държавите членки да използват различни мерки спрямо спецификите на страните. Необходима е силна политическа воля

за насочване на финансовата подкрепа към сектори с висока добавена стойност с цел намаляване на регионалните и структурни различия.

14. Hristov, K., 2013. Measure 141 "Supporting semi-subsistence farms undergoing restructuring" RDP (2007-2013) – problems and possible solutions, Trakia Journal of Sciences, Vol. 11, Suppl. 1, pp 290-295, 2013, ISSN 1313-7069 (print) ISSN 1313-3551 (online)

Резюме: Мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране“ е една от малкото мерки на Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) за периода 2007 – 2013 г., насочена към малките земеделски производители. Въпреки това, участието им в мярката е много ниско, което води до неуспоряване на значителна част от средствата.

Целта на тази статия е да идентифицира проблемите, които възпрепятстват участието на земеделските стопани в мярката, и да предложи възможности за преодоляването им през следващия програмен период (2014 – 2020).

За постигане на тази цел е направен детайлен анализ на процедурата по кандидатстване, изпълнение и отчитане на дейностите по мярката. Проведено е проучване сред земеделски стопани в региона на Пловдив, които кандидатстват за подпомагане по мярката. Разгледани са ключови моменти в опитите на фермерите да получат подкрепа и са предложени препоръки за по-успешното прилагане на мярката в следващия програмен период.

15. Hristov, K., 2011. Institutional problems small farms face when applying for assistance under the Rural development program 2007-2013., Trakia Journal of Sciences, Vol. 9, Suppl. 3, pp 83-87, 2011, ISSN 1313-7069 (print) ISSN 1313-3551 (online)

Резюме: Дребните земеделски стопанства съставляват около 95% от всички стопанства в страната. В тях е съсредоточена почти 90% от работната сила в земеделието, което ги превръща във важен фактор за устойчивото развитие на селските райони. В европейските и национални схеми за подкрепа съществуват редица мерки, насочени към дребните стопанства. Практиката обаче показва, че те участват слабо в съществуващите програми за подпомагане, поради което средствата по фондове на ЕС почти не достигат до потенциалните бенефициенти. Целта на статията е на база на анализ на възможностите и

постигнатите резултати от прилагане на различни мерки за подкрепа на земеделските производители да се обосноват алтернативни възможности за тяхното подпомагане. За постигане на целта: първо – направена е оценка на възможностите за кандидатстване на дребните производители за подпомагане по мерките на Програмата за развитие на селските райони 2007 – 2013 г; второ - дефинирани са ограниченията възпрепятстващи тяхното активно включване в схемите за подпомагане; трето – проучена е реакцията на дребните земеделски стопани на тези ограничения. На база извършения анализ са разгледани алтернативни възможности за промяна на мерките, с оглед съобразяването им със спецификата на дребните земеделски стопани.

II.3. Научни публикации, реферирани и индексирани в други бази данни:

1. **Христов, К., Белухова-Узунова, Р. Възможности за развитие на семейното земеделие в Южен централен район**, Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LXV, кн. 1, 2023 г. Научна конференция „Полята на фамилния бизнес за устойчиво развитие“, Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LXV, book 1, 2023 Scientific Conference "The role of family business for sustainable development" DOI: 10.22620/sciworks.2023.01.013

Резюме: Семейните ферми играят важна роля в селските райони на Европейския съюз и България. Те са ключов фактор за продоволствената сигурност и повишават жизнеността и конкурентоспособността. Южен Централен район е регионът, където са регистрирани най-голям брой стопанства и се наблюдава най-балансирана структура на земеделието. Това обосновава необходимостта от по-задълбочено изследване на измененията в различни характеристики на земеделските стопанства в района. Целта на проучването е да се проследят промените и тенденциите в семейното земеделие в Южен Централен район, да се открият предизвикателствата и да се посочат възможностите за развитие през новия програмен период 2023-2027. Въз основа на анализа може да се обобщи, че се наблюдава задълбочаване на концентрацията на ИЗП и икономически размер в едрите структури, докато малките семейни ферми изчезват и не успяват да се развият и реализират потенциала си. Южен Централен район се очертава като регион с по-балансирана структура и важно значение на интензивните култури и

животновъдството. В тази връзка е необходимо приоритизирането им и запазване на тяхното значение. Семейните ферми остават основен източник на доходи в селските райони. Следователно аграрната политика трябва да вземе предвид тяхната жизненоважна роля и да предложи мерки, добре проектирани за техните различни нужди и модели на развитие.

2. Atanasov, D., R. Beluhova-Uzunova, K. Hristov 2021. **Socio-Economic Dimensions of Regional Differences in Bulgaria**. AGRIBUSINESS AND RURAL AREAS – ECONOMY, INNOVATION AND GROWTH, CONFERENCE PROCEEDINGS, 2021, issue 1, pp.213-220, EconPapers DOI: 10.36997/ARA2021.213, Google Scholar

Резюме: Регионалните диспропорции са тема на редица дискусии в рамките на страните-членки на ЕС. Целта на настоящето изследване е на базата на анализ на ключови социално-икономически индикатори, да се изведат основните тенденции в регионалното развитие на България и да се формулират изводи и препоръки по посока преодоляване на предизвикателствата, свързани с регионалните дисбаланси. Проучването констатира сериозни междурегионални диспропорции, които влияят върху качеството на живот и влизат в противоречие с възприетия на европейско ниво стремеж към сближаване и постигане на балансиран и устойчив икономически растеж. С цел преодоляване на тези предизвикателства е необходимо оптимизиране на инструментите на кохезионната и регионална политика в България. В тази посока е важна по-добрата координация между секторните политики и по-добро взаимодействие и интеграция между държавните и местните органи на управление.

II. Монография:

Христов, К., 2025. Влияние на структурните промени в аграрния сектор върху развитието на селските райони в България ISBN 978-954-517-337-0, Академично издателство на Аграрния университет, 2025

Резюме: Аграрният сектор в България претърпява динамични промени, които силно влияят върху развитието на селските райони. В контекста на глобални предизвикателства като климатичните промени и демографските процеси, реструктурирането на земеделието придобива стратегическо значение.

Политиките на ЕС играят ключова роля, като насърчават нови модели на стопанисване и устойчиво развитие, което прави темата актуална и значима.

Настоящото изследване анализира тези промени, като акцентира върху възможностите и предизвикателствата, внедряването на иновации и ролята на екологичните стандарти. Монографията разглежда механизмите за балансирано регионално развитие и подчертава необходимостта от целенасочени адаптационни мерки. Практическата стойност на изследването се изразява в предложения за ефективното прилагане на инструментите на ОСП в българското земеделие и селските райони.

Структура и основни резултати

Монографията се състои от три основни глави и заключение:

Първа глава: Теоретични и методологични основи на структурните промени. Разглеждат се ключовите фактори за реструктуриране на земеделието – икономически, социални и институционални. Анализира се връзката между структурните промени и фермерските стратегии в динамичната пазарна среда. Обсъжда се и влиянието на аграрните трансформации върху местната икономика, заетостта и социалната инфраструктура.

Втора глава: Реструктуриране на земеделието – секторен и структурен анализ. Представен е икономически анализ на реструктурирането на стопанствата, включващ: Динамиката на аграрните трансформации в националната икономика; Продоволствената сигурност и интеграцията на България в международните пазари; Специализацията на земеделското производство и структурните трансформации на стопанствата.

Резултатите разкриват тенденция към концентрация на производството и намаляване на дела на малките стопанства. Направен е и регионален анализ, показващ различията в селските райони.

Трета глава: Институционални промени и възможности за балансирано развитие. Разглеждат се ключовите институционални реформи и тяхното въздействие върху селските райони. Акцентът е върху: Ролята на ОСП и политическите инструменти за подкрепа; Новите регулации и екологичните изисквания за периода 2023-2027 г., Дигитализацията и модернизацията на аграрния сектор.

Подчертани са стратегиите за балансирано регионално развитие, и са предложени интегрирани подходи за съчетаване на аграрната политика и политиката за местното икономическо развитие.

III. Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор" или за присъждане на научна степен "доктор на науките"

Христов, К., 2023. Възможности за развитие на фамилните земеделски стопанства, Издателство УЧИ Пловдив, ISBN 978-619-91910-2-6, р.272, Книга издадена на базата на дисертационен труд, 2023

Резюме: Семейните ферми са ядрото на европейското земеделие както по брой, така и по площ, която обработват, и брутен продукт, който дават. Те са важен елемент в европейския модел на земеделие и ключов фактор за диверсификация на производството. Те играят важна роля за продоволствената сигурност и спомагат за повишаване жизнеността на селската икономика. Семейните ферми са силно мотивирани да следват дългосрочна екологична политика. Устойчиво и балансирано развитие на селските райони може да се постигне само чрез успешното развитие на семейното земеделие. След членството на България в ЕС достъпът на фермерите до финансова подкрепа играе важна роля за тяхното развитие. За да се прогнозира ефектът от различните видове инструменти на селскостопанската политика върху дейността и развитието на семейните стопанства, е необходимо да се изследват техните характеристики и очаквано поведение.

Основна теза на изследването: Семейните ферми имат ограничени възможности за развитие и нисък достъп до подпомагане. Институционалната среда, в която те работят, не осигурява добра подкрепа за стопанствата.

Целта на дисертационния труд е на базата на анализ на състоянието и предизвикателствата пред семейните ферми в България след присъединяването им към Европейския съюз да се очертаят възможностите за тяхното развитие и да се идентифицират ефективни начини за тяхното подпомагане.

За постигане на целта изследването включва различни методи на изследване. Информацията се събира чрез три основни подхода. (1) За изясняване на общата характеристика на селското стопанство и мястото на семейните

стопанства се използват статистически данни от НСИ, дирекция "Агростатистика" на МЗХ и Евростат. (2) Събирането на данни от отделните стопанства се извършва чрез анкетно проучване. (3) За по-широко идентифициране на връзки и зависимости се използва методът на наблюдение с участието. Обработката и анализът на данните се извършват чрез методите на казус, клъстерен анализ и регресионен анализ.

Структура на изследването: Дисертационният труд се състои от увод, три глави и заключения с общ обем 270 страници. Първата глава обхваща теоретичните основи на семейните ферми. Тя се основава на различни теоретични съображения, свързани с поведението на семейните ферми. Проучено е значението на семейните ферми за развитието на селските райони. Коментирано е поведението на различните видове семейни ферми. Обсъждат се основните предпоставки за устойчиво развитие на семейните ферми и се изследват факторите, влияещи върху достъпа на фермите до подпомагане.

Във втора глава са представени емпирични изследвания по въпросите на достъпа на семейните стопанства до подпомагане. Направен е исторически преглед на развитието на селското стопанство и семейните ферми в България. Представена е структурата на селското стопанство и фермерството. С цел задълбочен анализ и проследяване на особеностите и поведението на фермите, те са групирани по три начина. Първо, фермерите са групирани според техните лични характеристики. Втората група се основава на характеристиките на фермите. Третата група съчетава индивидуалните характеристики на фермерите с характеристиките на техните стопанства. Изследван е достъпът на анкетираните стопанства до директно подпомагане и инвестиционно подпомагане.

В Глава трета на базата на проведеното проучване са предложени насоки за развитие на семейни стопанства. Направени са предложения за промяна на ОСП на ниво ЕС, за да се съобрази с характеристиките и особеностите на семейните ферми. Дават се препоръки за промени в прилагането на политиката на национално ниво, за по-успешно участие на семейните ферми. Препоръчват се промени в институционалната среда за облекчаване на административната тежест върху семейните ферми.

Основни изводи от изследването: Въз основа на проведеното проучване могат да се направят няколко основни извода относно възможностите за

развитие на семейни стопанства в България: (1) Ограничен достъп до подпомагане; (2) Тежка институционална среда; (3) Недостатъчно доверие в системата; (4) Ограничени възможности за развитие на семейни стопанства.

Основни препоръки от изследването: Необходима е сериозна промяна на политиката за успешното развитие на българските семейни ферми и селските райони в следната посока: (1) Реакциите на различните видове стопанства към политиката трябва да бъдат взети предвид; (2) Институционалната среда за семейните ферми трябва да бъде подобрена; (3) Укрепване на социалния елемент на политиката; (4) Ограничаване на подкрепата – само за най-малките и нуждаещите се; (5) Използване на публични средства за подобряване на социално-икономическите условия за живот и бизнес в селските райони; (6) Подход отдолу нагоре за подкрепа на местно ниво; (7) Укрепване на позициите на Националната служба за съвети в земеделието на местно ниво. За да се съобразим с нуждите на политиката и особеностите на семейните ферми, е необходимо първо да променим визията си за мястото и ролята на семейните ферми и земеделието в селските райони на страната. Тя трябва да бъде дългосрочно ориентирана към намиране на баланса между повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство, от една страна, и развитието на селските райони, от друга страна. Ако искаме да имаме жизнеспособни и устойчиви селски райони, трябва да имаме политика, насочена към развитието на семейните ферми. Без тези ферми, без тези семейства няма да има селски райони.